Der Verschollene címen emlegeti. Amely kifejezés korántsem problémátlan jelentéstanilag, következésképpen lefordítani, magyarul visszaadni sem könnyű. Szó szerint valami olyasmi, hogy „az (aminek a hangja) elhangzott/elhalt", átvitt értelemben pedig: aminek/akinek „nyoma veszett", ami/aki „eltűnt", amit/akit „elfelejtettek". Vajon tényleg így kell felfogni Karl Rossmann nem is teljesen végig írt történetét? Ki tudja. Mindenesetre Jost Schillemeit 1983-ban, Kafka műveinek kritikai kiadásában már az előbb részletezett címen jelentette meg az „Amerikát". Sima ügy tehát, hogy mivel az új magyar fordításnak ez a kiadás szolgált alapjául, a címet is hozzá érdemes igazítani.

Mindez persze, ilyen pontossággal, a magyarországi germanisztika belügye csak inkább. A mellékkérdések, a jelen munkához felhasznált eredeti szöveg hitelessége, a fordító mind koncepcionálisan, mind pedig a részletekben érvényesülő szemlélete, technikai készsége stb. kevéssé érdekelhetik a nem elsődlegesen szaktudományos tájékozódásra törekvő olvasót. Ugyanakkor Györffy Miklós, a vállalkozás szakmai gazdája olyan irodalmár, aki leginkább a műfordítás területén, azon belül is a Kafka-életmű fontosabb darabjainak átültetőjeként szerzett nevet magának, érdemes tehát akkor is figyelni ténykedésére, amikor átfogó feladatot hajt végre és kommentál.

Ma ő Kafka leghitelesebb magyar hangja. Biztató és megnyugtató fejleménye könyvkiadásunknak, hogy közismert szakértelme és precizitása most a konkrétan nem általa fordított Kafka-műveket is egyetemlegesen és remélhetőleg teljes következetességgel körülveszi.

ZSÁVOLYA ZOLTÁN

(Fordította Györffy Miklós, Palatinus Könyvkiadó, Budapest, 2003, 254 oldal, 2500 Ft)

GEORGE ORWELL:
Légszomj

„Nem olvasnánk és csodálnánk Orwell tanulmányait, nem tanulmányoznánk életrajzát, vagy nem próbálnánk meg morális […] szótárát a sajátunkba integrálni, ha nem írta volna meg az *Állatfarm*ot és az *1984*-et" – állapítja meg a kortárs amerikai filozófus, Richard Rorty. Annak ellenére, hogy a fenti felsorolásból kimaradtak, mindez Orwell korábban írott regényeiről is elmondható. A volt keleti blokk országaiban (így hazánkban is) különösképpen: nem csupán azért, mert a két fő mű mondatai (finoman szólva) sajátosan csengenek errefelé, hanem azért is, mert a helyi könyvkiadás ezirányú adósságának törlesztése csak az utóbbi évtizedben vált

esedékessé. Így nem csoda, ha a magyar olvasó egy-egy régi-új Orwell-regényt fellapozva óhatatlanul az életmű e két csúcspontját tekinti viszonyítási alapnak. Kérdéses azonban, mekkora haszonnal jár ez az olvasási stratégia; az író születésének centenáriumán kiadott *Légszomj* esetében például meglehetősen kevéssel.

A regény elbeszélője, George Bowling (akiben hiába keresnénk mondjuk az *1984* Winstonának előképét) egy kisvárosi szatócs fiaként „küzdötte fel" magát pocakosodó, csapodár, fásult biztosítási ügynökké. A kisember szürke életébe azonban egy napon betörnek a gyerekkor színes emlékei. Bowling elhatározza, hogy valóra váltja régi álmát: felkeresi Alsó-Binfieldet, ifjúságának színhelyét, és végre horgára akaszt egyet a közeli tóban élő megtermett pontyok közül. Bár kisszerű hősünk „nagyszerű" kalandja nem sok intellektuális izgalmat ígér, Orwell kitűnő jellem- és korrajzot kerekít a kései művekhez mérten szegényesnek tűnő alapanyagból.

„Kisiklott a világ" – talán ez a felismerés Bowling kétes értékű menekülési kísérletének legfontosabb tanulsága. Az idillinek nem, de legalább élhetőnek mondható gyerekkor éles kontrasztot képez az elbeszélő jelenidejű tapasztalataival. A lecsúszástól rettegő angliai középosztály mindennapos gondjai, az apa vállalkozását földbe tipró nagyvállalatok könyörtelensége, az első világháború abszurditása (mint kiderül, Bowling egy adminisztrációs hiba következtében két éven keresztül egy nem létező raktárat őrzött) és a közelgő második előszele ráadásul a jövőt is sötét színekben láttatják. Az elbeszélő által kárhoztatott „modern világ" válságjelenségei mindenütt tetten érhetők, a formatervezésben és a „halízű" virsliben, a Temze szennyezésében és a politikai agitátorok olykor üres, olykor gyűlölettel teli szólamaiban egyaránt. Bár a szerző érezhető távolságtartással viszonyul hőséhez, annak alábbi kijelentésével valószínűleg maga is azonosulni tudott: „bizonyos értelemben szentimentális vagyok a […] civilizációval kapcsolatban, amiben felnőttem, és ami alighanem az utolsókat rúgja". Ez a szentimentalizmus pedig még az engesztelhetetlen társadalomkritikus Orwell esetében is érthető, ha a keserű „folytatásra" gondolunk (mégsem olyan könnyű szabadulni az *1984* nézőpontjától!): a 20. század embertelen totalitárius rendszereire.

Lezárásként idézzük ismét Rortyt: „[Orwell] legjobb regényei csak addig lesznek széles körben olvasottak, amíg úgy írjuk le a huszadik század politikáját, ahogy ő." A *Légszomj* pedig addig lehet érdekes számunkra, amíg George Bowlinghoz hasonló kételyeket táplálunk a fejlett nyugati társadalmak jövőjével kapcsolatban. Korántsem szívderítő kimondani, hogy az ezredforduló ese-

ményeinek tükrében az 1938-ban írott regény egyes megállapításai ismét érvényesnek látszanak. Az, hogy besorolhatjuk-e valaha is a jelentős, de idejétmúlt kordokumentumok közé, Rortyval szólva, „politikai jövőnk esetlegességein múlik".

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Papolczy Péter, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2003, 299 oldal, 1900 Ft)

JONI SKIFTESVIK:

Akit állva temettek el

Ha valaki elkötelezett híve az északi népek irodalmának, nem mehet el szó nélkül Joni Skiftesvik regénye mellett. A finn szerzőt üdvrivalgással köszöntötte hazája sajtója, és nem is ok nélkül. A regény 1990-ben jelent meg Helsinkiben, s a Polar Alapítványnak köszönhetően végre magyarul is kézbe vehetjük, hiszen a Polar Könyvek sorozat az értékes és különleges skandinávészaki szépirodalmat a hazai közönség számára is elérhetővé kívánja tenni.

A kezdeményezést rögtön szimpatikusnak találjuk, amint belefeledkezünk Joni Skiftesvik csodaszép regényébe. Sajátosan északi világ tárul elénk egy halászfalucska életének apró mozzanatain keresztül. Bár a magyar olvasó kevéssé érezheti otthon magát e kultúrkör motívumai között, ahogy egyre gyakrabban surrognak a lapok az ujjaink alatt, a megfejtés nem várat magára sokáig. Megtaláljuk a kulcsot a jelentőségteljes pillanatokban felbukkanó fóka motívumához is, és a könyv végére érve el tudjuk dönteni, csupán egy állatról, vagy jóval többről volt-e szó.

Skiftesvik időkezelése meglehetősen rapszodikus, híján van minden linearitásnak. A tények egymáshoz illesztése csapongó, a kapcsolódási felületek közötti rögzítőanyag gyakran homályban marad, vagyis elsőre nem mindig érthető a mondatok egymásutánisága. A szöveg azonban egy pillanatra sem engedi lankadni a figyelmet, a visszaemlékezések, beszélgetések, múlt- és jelenbeli történések pedig előbb-utóbb koherens egésszé állnak össze.

Aaro Vesterperi, a magányos halász ébreszti bennünk a legtöbb kételyt; az érzelmi skála szélső pontjait is bejárjuk történetét olvasva. Jallu, a tehetős boltos ocsmány módon megalázza Aarót, de neki is maradt egy utolsó ütőkártyája: hazatért Bruuno, a fia. Hosszú távolléte miatt már nem tartozik a falu megmerevedett hierarchiájába, új pozíciója („a világjárásból hazaérkezett falunkbeli") lehetőségek tárházát tartogatja számára. Ő pedig ezt egyetlen dologra használja fel: a bosszúra. Az összekuszálódott szálakat neki kell kibogoznia, a vélt és valós sérelmeket pedig tisztáznia, ha